

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Sähköisen asioinnin lisäämiseksi esityksessä ehdotetaan muutettavan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettua lakia siten, että käräjäoikeudessa käsiteltävissä summaarisissa riita-asioissa perittävä oikeudenkäyntimaksu porrastetaan asian vireilletulotavan mukaan.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeudenkäyntimaksu olisi muita käräjäoikeudessa kirjallisessa valmistelussa päättyviä riita-asioita alempi niissä yksipuolisella tuomiolla ratkaistuissa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisissa riita-asioissa, jotka on pantu vireille toimittamalla sitä koskevat tiedot suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään. Näille sähköisesti vireillepanuille riita-asioille säädettäisiin muulla tavalla vireillepantuja riita-asioita 25 prosenttia alempi käsittelymaksu.

Lisäksi lakia ehdotetaan muutettavaksi julkisia hankintoja koskevissa asioissa perittävän oikeudenkäyntimaksun osalta. Esityksen mukaan hankinta-asioissa markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa perittäisiin oikeudenkäyntimaksu myös silloin, jos muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiassa ratkaisua tai asia jätetään tutkimatta. Jos markkinaoikeus ei myönnä puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa käsittelylupaa, perittäisiin puolet oikeudenkäyntimaksusta.

Lisäksi esitetään, että oikeudenkäyntimaksun määriä tarkistettaisiin rahan arvon muutosta vastaavasti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alusta.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 JOHDANTO	3
2 NYKYTILA	3
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	3
Summaarisesta prosessista	4
Oikeudenkäyntimaksu ja muut kustannukset summaarisissa asioissa	5
Oikeudenkäyntimaksu julkisia hankintoja koskevissa asioissa	6
2.2 Nykytilan arviointi	7
Summaariset asiat	7
Julkisia hankintoja koskevat asiat	7
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET	8
3.1 Tavoitteet	8
3.2 Keskeiset ehdotukset	8
Oikeudenkäyntimaksujen korottaminen vastaamaan rahan arvon nousua	8
Oikeudenkäyntimaksun porrastaminen vireillepanotavasta riippuen	9
Oikeudenkäyntimaksun periminen julkisia hankintoja koskevissa asioissa	10
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	10
4.1 Taloudelliset vaikutukset	10
Summaariset asiat	10
Hankinta-asiat	12
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	12
5 ASIAN VALMISTELU	12
5.1 Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen	12
5.2 Julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmän kehittäminen	13
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ	13
6.1 Toimituskirjan koneellinen allekirjoittaminen	13
6.2 Tiedoksiantomenettelyiden kehittäminen	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	15
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	15
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	16
3 VOIMAANTULO	16
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	16
LAKIEHDOTUS	18
LIITTEET	20
RINNAKKAISTEKSTI	20
ASETUSLUONNOKSET	22

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Summaaristen velkomusasioiden käsittelyä on viime aikoina kehitetty usealla eri tavalla. Tavoitteena on ollut tehostaa riidattomien velkomusasioiden käsittelyä lisäämällä sähköistä asiointia ja kehittämällä haasteen tiedoksiantotapoja niin, että haastemiestiedoksiannon sijaan käytettäisiin entistä enemmän muita kevyempiä tiedoksiantotapoja. Riidattomien velkomusasioiden sähköinen asiointi on lainsäädännön tasolla mahdollistumassa, jos sähköisestä asioinnista viranomaistoinnissa annetun lain (13/2003) 20 §:ään tehdään valmisteilla olevan hallituksen esityksen mukainen muutos siitä, että myös tuomioistuimen antama toimituskirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti (OM 13/42/2009).

Oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia on muutettu tiedoksiantoa koskevilta osiltaan 1 päivänä kesäkuuta 2010 voimaan tulleilla säännöksillä. Niissä puhelintiedoksianto säädetään ensisijaiseksi tiedoksiantotavaksi, mitä voitaisiin summaarisissa velkomusasioissa käyttää myös haastetta tiedoksiannettaessa (lait 362—363/2010). Kevyempien tiedoksiantotapojen käytön edistämiseen liittyy oikeusministeriössä valmisteilla oleva haastemiesten kokonaispalkkausta koskeva uudistus.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämiseen tähtäävä tuomioiden sähköinen toimittaminen toteutuu, kun oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää koskeva lainsäädäntö (lait 372—410/2010) tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 2010.

Nämä riidattomien velkomusasioiden käsittelyn tehostamiseen tähtäävät muutokset liittyvät luontevasti pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen politiikkariihessä 24 päivänä helmikuuta 2009 edellytetyyn ja tietoteknisin ratkaisuin tavoiteltavaan julkisen sektorin tuottavuuden lisääntymiseen.

Sähköisen asioinnin kehittämisen tarkoituksena on parantaa tuomioistuinlaitoksen palvelua ja tavoitettavuutta. Sähköisen asiointiin lisääminen summaarisissa asioissa tehostaisi käräjäoikeuksien toimintaa ja vastaisi käräjäoikeuksiin kohdistuviin säästövaatimuksiin. Siten esitys helpottaisi valtion tuot-

tavuusohjelman säästövaatimusten toteuttamista oikeusministeriön hallinnonalalla.

Sähköisellä asioinnilla pyritään entistä tehokkaampaan asian käsittelyyn. Tehostumisen seurauksena asian käsittelystä aiheutuvat kulut pienenevät, koska asian ratkaiseminen vaatii tuomioistuimelta vähemmän työpanosta. Tästä syystä tuomioistuinten asiakkailta perittäviä maksuja, kuten oikeudenkäyntimaksua voidaan alentaa. Alempi oikeudenkäyntimaksu on omiaan tekemään sähköisestä asioinnista perinteistä paperista menettelyä houkuttelevampaa.

Sähköisen asiointin käytön lisäämiseksi ehdotetaan, että niissä yksipuolisella tuomiolla ratkaistuissa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisissa summaarisissa riita-asioissa, joissa haastehakemusta koskevat tiedot on toimitettu asiointiliittymää hyödyntäen suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään, oikeudenkäyntimaksu olisi 25 % nykyistä alhaisempi. Muulla tavalla vireille tulleissa asioissa eli käytännössä paperimuotoisella haastehakemuksella käräjäoikeuteen toimitetussa asiassa perittävä oikeudenkäyntimaksu olisi nykyisen määräinen.

Lisäksi ehdotetaan, että kaikkien oikeudenkäyntimaksujen euromäärät tarkistetaan rahan arvon muutosta vastaavasti.

Julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmän kehittämistä on pohdittu 30.11.2007 perustetussa niin kutsutussa JUHO-työryhmässä. Loppumietinnössään työryhmä ehdotti muun muassa, että oikeudenkäyntimaksujen määräämistä koskevaa sääntelyä tulisi uudistaa julkisia hankintoja koskevilta osin siten, että maksu tulee määrättäväksi riippumatta hankinta-asian lopputuloksesta (OM 2010:6).

JUHO-työryhmän oikeudenkäyntimaksuun tehtävät muutosehdotukset on tarkoituksenmukaista toteuttaa samassa yhteydessä kuin muut oikeudenkäyntimaksua koskevat ehdotukset, mistä syystä työryhmän ehdotukset on yhdistetty tähän hallituksen esitykseen.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Summaarisesta prosessista

Riidattomalla saatavalla tarkoitetaan sellaista erääntynyttä saatavaa, jota velallinen ei suorita, mutta jonka oikeellisuutta hän ei myöskään kiistä. Suomen asiakastiedon tilastojen mukaan noin 90 prosentissa annetuista yksipuolisista tuomioista velallinen on yksityinen kuluttaja. Riidattoman saatavan maksamatta jättäminen voi johtua monista syistä aidosta maksukyvyttömyydestä aina tarkoitukselliseen petolliseen toimintaan.

Tyypillisesti riidattomat saatavat perustuvat erilaisiin lyhytaikaisiin luottosuhteisiin, kuten tili- ja kertaluottoihin sekä ostovelkoihin. Kyse on toisin sanoen sellaisista arkipäiväisistä velkasuhteista, joita syntyy ja lakkaa jatkuvasti nykymuotoisen velaksi tehtävän tavaroiden ja palvelujen kaupan yhteydessä. Riidattomien saatavien perusteet vaihtelevat merkittävästi, sillä erilaisia luottosuhteita on lukuisia määriä.

Useimmissa tapauksissa riidatonta saatavaa koskeva perintäprosessi alkaa vapaaehtoiseen suoritukseen tähtäävällä saatavien perinnällä. Vapaaehtoisessa perinnässä noudatettavasta menettelystä on säädetty saatavien perinnästä annetussa laissa (513/1999). Perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittavan on periessään kuluttajasaatavaa annettava tai lähetettävä velalliselle kirjallinen maksuvaatimus, jonka tulee sisältää laissa edellytetyt tiedot. Ennen maksuvaatimuksen lähettämistä kuluttajasaatavasta ei pääsääntöisesti saa vaatia maksua tuomioistuimessa. Velallisen on korvattava velkojalle perinnästä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Jos velallinen ei maksa saatavaa vapaaehtoisessa perinnässä, velkoja voi periä sitä oikeudellisesti. Oikeudellinen perintä tapahtuu toimivaltaisessa tuomioistuimessa riita-asioiden käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

Jos velallinen ei ole vapaaehtoisessa perinnässä kiistänyt maksuvelvollisuuttaan eli asia on niin sanotusti riidaton, se voidaan ratkaista summaarisessa menettelyssä. Summaarinen menettely on riidattomien saatavien perintään tarkoitettu, riita-asiain menettelyn kirjallisesta valmistelusta muodostuva ja täysimittaiseen tuomioistuinprosessiin verrattu-

na nopea ja edullinen tapa saada ulosottope-
ruste.

Summaarinen menettely aloitetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisella suppealla haastehakemuksella, jota voidaan käyttää, jos asia koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen.

Suppeassa haastehakemuksessa kantajan on ilmoitettava ainoastaan vaatimuksensa ja ne perusteet, joihin vaatimus välittömästi perustuu, eikä hänen tarvitse toimittaa käräjäoikeudelle todisteita, joihin hän asiassa vetoaa. Haastehakemuksessa on ilmoitettava kantajan prosessiosoite eli osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Prosessiosoite voi olla joko postiosoite tai jokin muu osoite, esimerkiksi riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn suunnitellussa asiointiliittymässä oleva henkilökohtainen asiointitili.

Haastehakemuksia joudutaan toisinaan tulkitsemaan, ja joskus tuomioistuimen on pyydetävä kantajalta haastehakemuksen täydentämistä. Käytännössä haastehakemuksissa on puutteita hyvin vähän.

Haastehakemus on nykyään mahdollista toimittaa suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään (*Tuomas*) konekielisenä niin sanotua *Santra*-yhteyttä käyttämällä. *Santra*-yhteyden kautta tulleiden haastehakemusten sisältämät tiedot tallentuvat automaattisesti Tuomakseen, joten tietojen erillistä syöttämistä ei tarvita. Tällä hetkellä *Santraa* käyttää kuusi asiakasta, mutta käyttäjien toimitamat haastehakemukset ovat vuosina 2008—2009 muodostaneet noin 65 prosenttia kaikista käräjäoikeuksille toimitetuista haastehakemuksista summaarisissa velkomusasioissa.

Kun haastehakemus täyttää sille laissa säädetty edellytykset, käräjäoikeus antaa haasteen, jossa vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kanteeseen kirjallisesti käräjäoikeuden määräämässä ajassa haasteen tiedoksiannosta. Summaarisissa asioissa haasteen tiedoksianto tapahtuu käytännössä pääsääntöisesti haastemiestiedoksiantonä. Muiden tiedoksiantotapojen käyttö kuitenkin lisääntynee kesäkuun alusta 2010 voimaan tulleiden oikeu-

denkäymiskaareen ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin tehtyjen muutosten seurauksena (362—363/2010).

Jos vastaaja ei vastaa haasteeseen tai esitä perustetta kiistämislleen tai jos hän kiistämisenä tueksi vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, kanne hyväksytään yksipuolisella tuomiolla. Yksipuolisesta tuomiosta ei voi valittaa hovioikeuteen, mutta oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n mukaan vastaaja voi hakea takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija on todisteellisesti saanut tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Useimmissa tapauksissa summaarisen asian käsittely kärjäoikeudessa päättyy yksipuoliseen tuomioon.

Tuomioistuimen ratkaisu, myös yksipuolinen tuomio, on allekirjoitettava. Alkuperäinen tuomio arkistoidaan ja kantajalle annetaan toimituskirjana siitä oikeaksi todistettu jäljennös. Toimituskirja lähetetään kantajalle tämän ilmoittamaan prosessiosoitteeseen.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä pohtinut työryhmä on mietinnössään (OM 2006:15 ja OM 2009:7) ehdottanut, että myös toimituskirja voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti, mikä mahdollistaisi riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kokonaisuudessaan sähköisesti. Tämä edellyttää muutosta sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnassa annetun lain 20 §:ään. Tämä muutosesitys on olennainen osa riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä. Mainittu muutosesitys on valmisteltavana oikeusministeriön lainvalmisteluosastolla ja se on tarkoitus antaa samassa yhteydessä, missä on arvioitu sähköisen tiedoksiannon kehittämistä ja sen edellyttämiä muutoksia mainittuun lakiin (OM 13/42/2009).

Jos velallinen ei maksa saatavaa tuomioistuimen antaman yksipuolisen tuomion perusteella, velkoja voi hakea ulosottoa. Ulosottoa voi hakea myös sähköisesti, mutta ulosottohakemukseen on siinäkin tapauksessa liitettävä ulosottoperuste. Ulosottoperuste voi olla esimerkiksi kantajalle edellä selostetusti toimituskirjana annettu jäljennös kärjäoikeuden ratkaisusta.

Ulosottoperuste on perinteisesti täytynyt liittää hakemukseen joko alkuperäisenä tai viranomaisen antamana jäljennöksenä, jos

ulosoton hakija on saanut jäljennöksen toimituskirjana. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämisen kannalta on olennaista, että velkoja voi hakea myös ulosottoa sähköisesti. Jos näin ei olisi, velkoja joutuisi pyytämään kärjäoikeudelta yksipuolisen tuomion paperisena kappaleena ulosottoviranomaiselle toimittamista varten, mikä olisi omiaan vähentämään velkojen kiinnostusta sähköiseen asiointiin kärjäoikeuksissa. Ulosoton kokonaan sähköinen hakeminen mahdollistuu vuoden 2010 joulukuun alusta lukien, kun laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä sekä sen edellyttämistä muuhun lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista tulee voimaan (lait 372—410/2010).

Kyseessä on järjestelmä, jonka välityksellä tuomioistuimet voivat välittää sähköisesti tiedot tekemistään ratkaisuista ulosotto- ja muille viranomaisille. Ratkaisut ovat viranomaisten ja asiaan osallisten saatavilla järjestelmästä erityisen käyttöliittymän kautta.

Tässä yhteydessä on annettu laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuksista (373/2010). Sen 4 §:n mukaan tuomioistuin on velvollinen ilmoittamaan ulosottoviranomaiselle tuomiostaan, turvaamispäätöksestä ja muusta ulosottoperusteesta oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän kautta. Tällä tavoin ulosottoviranomaiselle välitetyistä tuomiosta ei enää postitettaisi kantajalle jäljennöstä muutoin kuin kantajan nimenomaisesta pyynnöstä. Myös ulosottokaarta on muutettu siten, että tuomioistuimen ulosottoperusteen muodostavaa ratkaisua ei olisi tarpeen liittää ulosottohakemukseen, jos tuomiosta on välitetty tieto ulosottoon edellä mainitulla tavalla. Siten velkoja voisi hakea ulosottoa täysin sähköisesti.

Oikeudenkäyntimaksu ja muut kustannukset summaarisissa asioissa

Oikeudenkäyntimaksulla katetaan valtiolle summaarisen asian käsittelystä aiheutuvia kustannuksia. Oikeudenkäyntimaksun määrästä säädetään tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävästä maksusta annetun lain (701/1993, jäljempänä *tuomioistuinmaksulaki*) 3 §:ssä.

Tarkempia säännöksiä perittävistä maksuista annetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetulla valtioneuvoston asetuksella (925/2008, jäljempänä *tuomioistuinmaksuasetus*).

Tuomioistuinmaksulain mukaan oikeudenkäyntimaksua kärjäoikeudessa peritään riita-asiassa eri määrä riippuen siitä, missä vaiheessa asian käsittely päättyy. Maksun suuruus on riippumaton siitä, millä tavoin asia on pantu vireille.

Tuomioistuinmaksulain 11 §:n mukaan maksujen suuruus tarkistetaan kolmivuotiskausittain valtioneuvoston asetuksella rahan arvon muutosta vastaavasti. Tällä hetkellä voimassa olevan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain 3 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (924/2008) mukaan kärjäoikeudessa riita-asiassa kirjallisessa valmistelussa päättyvissä asioissa perittävän oikeudenkäyntimaksun määrä on 79 euroa. Summaariset asiat ovat tällaisia asioita. Vuonna 2009 ne muodostivat yli 95 % kaikista kärjäoikeuksiin saapuneista riita-asioista.

Oikeudenkäyntimaksun maksaa kantaja. Tuomioistuinmaksuasetuksen 11 §:n mukaan oikeudenkäyntimaksu veloitetaan kantajalta toimituskirjan lähettämisen yhteydessä eli ratkaisun tekemisen jälkeen. Maksuvelvollinen voi suorittaa maksun myös etukäteen, jos viranomainen tämän hyväksyy. Kärjäoikeuden käyttöjärjestelmään suorassa yhteydessä olevaa niin sanottua Santra-yhteyttä käyttäville perintätoimistoille lähetetään yleensä koontilasku, jolla peritään samalla kerralla oikeudenkäyntimaksut tietyn laskutuskauten kaikista kanteista.

Jos summaarinen asia päättyy vastaajaa vastaan annettavaan yksipuoliseen tuomioon, vastaaja on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun mukaisesti velvollinen korvaamaan kantajan oikeudenkäyntikulut. Luvun 8 c §:n mukaan velkomusta tai häätöä koskevassa asiassa, joka ratkaistaan valmistelua jatkamatta yksipuolisella tuomiolla, tuomioistuimen tulee viran puolesta arvioida tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrä.

Kulujen määristä näissä asioissa määrätään tarkemmin vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikulusta oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitettuisa asioissa annetussa oikeusministeriön asetuksessa (1311/2001, jäljempänä *oikeudenkäyntikulusetus*). Jos velan pääoma on enintään 250 euroa, kulukorvauksen perustaksa on 211 euroa, ja jos pääoma on suurempi tai jos kyseessä on häätö, perustaksa on 245 euroa. Jos asia on tavanomaista vaativampi, noudatetaan korkeita taksoja, jotka ovat vastaavasti 294 ja 333 euroa. Taksat sisältävät muun muassa oikeudenkäyntimaksun.

Lisäksi kantajalla on oikeus saada vastajalta korvaus yksityisestä perinnästä aiheutuneista perintäkuluistaan saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) 10—10 c §:n mukaisesti. Jos kuitenkin vastaaja on maksukyvytön, oikeudenkäynti- ja perintäkulut voivat lopulta tosiasiasa jädä kantajan vahingoksi.

Oikeudenkäyntimaksu julkisia hankintoja koskevissa asioissa

Markkinaoikeuden ratkaisujen maksullisuudesta säädetään niin ikään tuomioistuinmaksulaissa.

Tuomioistuinmaksulain 3 §:n 1 momentin ja lain nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan markkinaoikeuden käsittelystä peritään oikeudenkäyntimaksuna 223 euroa (vuonna 2009 vireille tulleet asiat; aikaisemmin maksu on ollut 204 euroa). Maksu on samansuuruinen kuin oikeudenkäyntimaksu korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa sekä erityistuomioistuimista työtuomioistuimissa.

Lain 3 §:n 2 momentin mukaan korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa valituslupa-asiassa, jossa valituslupaa ei myönnetä, peritään oikeudenkäyntimaksuna puolet edellä tarkoitettusta oikeudenkäyntimaksusta.

Lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeudenkäyntimaksua ei peritä lainkaan, jos asia jää sillensä tai raukeaa.

Lain 7 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan maksusta on myös vapautettu muutoksenhakija korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jos korkein hallinto-oikeus muuttaa muun alemman viranomaisen kuin keskusverolautakun-

nan veroa tai julkista maksua koskevaa päätöstä muutoksenhakijan eduksi.

2.2 Nykytilan arviointi

Summaariset asiat

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä pohtinut työryhmä on mietinnössään (OM 2006:15) arvioinut, että käräjäoikeuksiin tuolloin vuositasolla tulleiden noin 140 000 velkomusasian käsitteleminen vaatii noin 212 henkilötyövuotta, joka henkilöstökuluina on noin 7,2 miljoonaa euroa. Summaaristen velkomusasioiden määrä on tästä kuitenkin jatkanut kasvuaan niin, että niitä saapui vuonna 2008 käräjäoikeuksiin noin 230 000 kappaletta. Tämän määrän käsittely vie noin 348 henkilötyövuotta ja vaatii noin 11,8 miljoonaa euroa henkilöstömenoina. Summaaristen velkomusasioiden lukumäärä vaikuttaa olevan edelleen kasvussa, sillä vuonna 2009 käräjäoikeuksiin saapui summaarisia velkomusasioita yli 310 000 asiaa, mikä on 34 % enemmän kuin vuonna 2008. Tämän määrän käsittely vie arviolta 470 henkilötyövuotta ja vastaa noin 16 miljoonaa euroa. Näin ollen summaaristen asioiden käsittelyyn käytetyt menot ovat yli kaksinkertaistuneet.

Noin kolmasosa kaikista haastehakemuksista on tavallisia paperille tulostettavia haastehakemuksia, joista henkilökunnan on käsitönnä kirjattava kantajan vaatimukset Tuomakseen. Yhden tavallisen haastehakemuksen käsittelyyn kuluva aika on vähintään kaksinkertainen verrattuna siihen, että haastehakemus olisi toimitettu konekielisenä suoraan Tuomaksen tietokantaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla. Vaikka konekielisten asioiden osuus on lisääntynyt jatkuvasti, nykyistä noin 65 prosentin tasoa ei voida pitää riittävänä. Konekielisten haastehakemuksen määrän lisääntyminen aikaansaisi siis merkittäviä tehokkuushyötyjä.

Oikeudenkäyntimaksu ei ole voimassaolevan lainsäädännön mukaan riippuvainen siitä, miten asia on pantu vireille, vaikka käräjäoikeudelta vaadittava työmäärä ja asian käsittelystä aiheutuvat kulut ovat alhaisemmat sähköisiä käsittelytapoja hyväksikäyttäen.

Yhtenä keinona vaikuttaa konekielisten haastehakemuksen käytön määrään on säätää niiden käsittelystä perittävä oikeudenkäyntimaksu nykyistä alhaisemmaksi ja siten tehdä sähköisestä asioinnista entistä houkuttelevampaa.

Julkisia hankintoja koskevat asiat

Oikeussuojadirektiivin (2007/66/EY) kansalliseksi täytäntöönpanotoimiksi sekä lisäksi ehdotukset direktiivin sääntelyä täydentäväksi kansalliseksi sääntelyksi on 30 päivänä huhtikuuta 2010 annettu lait julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007, jäljempänä *hankintalaki*), vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007, jäljempänä *erityisalojen hankintalaki*) ja markkinaoikeuslain (1527/2001) muuttamisesta. Nämä lait ovat tulleet voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2010 (321—323/2010).

Hankintalain 86 §:n 3 momentissa säädetään, että lain 32 §:ssä tarkoitettuun puitejärjestelyyn perustuvaan hankintaan ei saa hakea valittamalla muutosta, ellei markkinaoikeus myönnä asiassa käsittelylupaa. Tämä puitejärjestelyjen sisäisiin kilpailutuksiin sovellettava uusi käsittelylupajärjestelmä rinnastuu tilanteeseen, jossa valitus jää tutkimatta silloin, kun käsittelylupaa ei myönnetä. Näin ollen tuolloin oikeudenkäyntimaksua ei perittäisi. Oikeudenkäyntimaksujen määräämismielessä luontevampi rinnastus olisi kuitenkin tuomioistuinmaksulain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla valitusluvan myöntämättä jättäminen, jolloin maksun määräksi voitaisiin vahvistaa puolet tai vähäisempi osuus nykyisestä käsittelymaksusta.

Hankinta-asioissa sekä muutoksenhakija että hankintayksikkö ovat toistensa vastapuolia. Lisäksi muutoksenhakijoina ovat yleensä elinkeinonharjoittajat. Hankinta-asioden ja niitä koskevan tuomioistuinkäsittelyn luonteen vuoksi ei ole syytä soveltaa oikeudenkäyntimaksun perimättä jättämistä koskevia säännöksiä.

Nykyiset säännökset maksun perimättä jättämisestä tilanteessa, jossa muutoksenhakemus peruutetaan tai muutoksenhakemusta ei muutoin oteta tutkittavaksi, eivät mahdollista sen huomioon ottamista, että tällaisen proses-

suaalisen päätöksen tekeminen on voinut edellyttää tuomioistuimelta merkittäviä ja laajoja selvitystoimia. Markkinaoikeusmenettelyn erityispiirteenä voidaankin pitää sitä, että hankinta-asioissa muutoksenhakijat varsin yleisesti peruuttavat muutoksenhakukirjelmäänsä. Lisäksi muutoksenhakijalla on mahdollisuus saada myös oikeudenkäyntimaksunsa korvatuksi oikeudenkäyntikulujen korvaamisen yhteydessä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Tämän esityksen tavoitteena on edistää riittomien velkomusasioiden sähköistä asiointia. Tavoitteena on siten säätää summairisten riita-asioiden käsittelystä perittävät maksut sellaisiksi, että ne kannustavat tuomioistuinten asiakkaita toimittamaan haastehakemukset sähköisesti suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään. Tätä kautta tavoitteena on vähentää käräjäoikeuksien työmäärää ja kustannuksia säätämällä henkilöstöä vähemmän kuormittava menettely asiakkaille houkuttelevaksi.

Osa sähköisen asioinnin lisääntymisen käräjäoikeuksille tuomasta säästöstä kanavoitaisiin siten kantajille alemman oikeudenkäyntimaksun muodossa. Perinnän muuttuminen edullisemmaksi olisi myös vastaajien edun mukaista, koska kantajalla on oikeus saada vastaajalta korvaus kuluistaan.

Esitetyt lainsäädäntömuutokset ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Tarkoituksena on lisätä sähköisen asioinnin käyttöä tuomioistuinlaitoksessa ja valtionhallinnossa ylipäätään mahdollisimman laajalle. Ehdotetut muutokset ovat tarpeen myöhempien uudistusten toteuttamiseksi. Velkomusasioiden sähköistä käsittelyä koskeva ehdotus on kytkettävissä vireillä olevaan koko valtionhallinnon kattavaan Kansalaisen asiointitili -palveluun, jonka käyttöönotto on tietävästi mahdollista alkuvuodesta 2011. Toisaalta riittomissa velkomusasioissa olisi mahdollista soveltaa www.oikeus.fi -sivustolta aukeavaa oikeusministeriön asiointiportaalia, joka

on jo tällä hetkellä käytössä oikeusavun sähköisessä hakemisessa.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan jälkimmäinen vaihtoehto on lähes valmis ja olisi käyttöönotettavissa, kun velkomusasioiden sähköisen asioinnin edellyttämät lainmuutokset (sähköisestä asioinnista viranomaistoinnassa annetun lain 20 §:n muuttaminen) on saatettu voimaan. Tämä palvelu olisi liitettävissä Kansalaisen asiointitili -palveluun, kun se on valmistunut.

Esityksellä pyritään edistämään sähköistä asiointia positiivisin keinoin. Esityksellä ei ole tarkoitus kaventaa kantajien valinnanvapautta estämällä heitä lähettämästä käräjäoikeuksille paperisia haastehakemuksia vaan tarkoituksena on kannustaa kantajia sähköiseen asiointiin alentamalla oikeudenkäyntimaksua tilanteissa, joissa asiaa koskevat tiedot on toimitettu konekielisinä suoraan käräjäoikeuden järjestelmään. Kantajalla olisi siten oikeus valita menettelytapa.

Hankinta-asioita käsittelevien tuomioistuinten ratkaisujen maksullisuus sekä käsittelyssä syntyvien oikeudenkäyntikulujen korvaaminen ovat seikkoja, jotka voivat vaikuttaa julkisista hankinta-asioista tehtävien valitusten määrään. Erityisesti omien ja vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaamisen riski vaikuttaa asianosaisten kynnykseen hakea muutosta hankintapäätöksistä ja muista hankinta-asiassa tehdyistä toimenpiteistä. Kuluriskin ja oikeudenkäyntimaksun riittävä arvo voi osaltaan vähentää täysin perusteettomien valitusten tekemisen markkinaoikeudelle. Toisaalta arvoltaan kohtuuttoman suuret oikeudenkäyntimaksut ja oikeudenkäyntikulujen epätarkoituksenmukainen jakaantuminen tai määrä voi estää tehokkaan oikeusuojan toteutumisen hankinta-asioissa.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Oikeudenkäyntimaksujen korottaminen vastaamaan rahan arvon nousua

Esityksessä ehdotetaan ensinnäkin korotettavan kaikkia oikeudenkäyntimaksuja rahan arvon nousua vastaavasti. Tämä on tarkoituksenmukaista, koska oikeudenkäyntimaksujen

määrää on korotettu viimeksi vuoden 2009 alusta vastaamaan maaliskuun 2008 elinkustannusindeksiä (1719). Maaliskuun 2010 elinkustannusindeksi on 1744, mistä syystä oikeudenkäyntimaksua korotetaan muutoksettoimella 1,0145. Lähimpään euroon pyöristettäessä tämä johtaa enimmillään 3 euron korotukseen. Esimerkiksi käräjäoikeudessa kirjallisessa valmistelussa päättyvän asian maksu nousisi nykyisestä 79 eurosta 80 euroon.

Oikeudenkäyntimaksun porrastaminen vireillepanotavasta riippuen

Lisäksi esitetään, että oikeudenkäymiskaaressa 5 luvun 3 §:n mukaisissa niin sanotuissa summaarisissa riita-asioissa kantajalta perittävän oikeudenkäyntimaksun määrä porrastetaan riippuen asian vireillepanotavasta.

Oikeudenkäyntimaksusta summaarisissa asioissa esitetään säädettävän siten, että se olisi nykyistä alempi niissä asioissa, jotka on pantu vireille toimittamalla haastehakemus koneellisesti suoraan käräjäoikeuden järjestelmään joko käyttöön otettavan asiointiliittymän tai jo käytössä olevan Santra-yhteyden kautta.

Oikeudenkäyntimaksu olisi siten alempi niissä summaarisissa asioissa, joissa asian vireilletulo on tapahtunut käräjäoikeudelta vaadittavan työmäärän kannalta mahdollisimman kevyellä tavalla. Jos asia olisi pantu vireille perinteisellä paperisella haastehakemuksella, perittäisiin nykyisen määräinen kirjallisessa valmistelussa päättyvissä riita-asioissa suoritettava oikeudenkäyntimaksu.

Esityksen tavoitteena on edellä kuvatulla tavalla edistää sähköistä asiointia eli käyttöön otettavan asiointiliittymän ja jo käytössä olevan Santra-yhteyden käyttöä. Alhaisemman oikeudenkäyntimaksun on arvioitu kannustavan tämän tehokkaamman vireillepanotavan käyttöön.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä pohtineen työryhmän toteuttaman asiakaskyselyn mukaan 65 prosenttia velkojista oli sitä mieltä, että konekieliseen haastehakemukseen liittyvä alempi oikeudenkäyntimaksu lisäisi heidän halukkuuttaan käyttää sähköistä asiointia. Velkojista 25

prosenttia oli päinvastaista mieltä, kun taas 10 prosenttia oli epätietoisia.

Alemmalla oikeudenkäyntimaksulla voidaan siis olettaa saatavan lukuisat kantajat asiointiliittymän käyttäjiksi. Lisäksi alempi oikeudenkäyntimaksu ohjaisi julkisyhteisöt käyttämään asiointiliittymää, koska niiden on jo lain nojalla toimittava kustannustehokkaasti. Alempi oikeudenkäyntimaksu tulisi koskemaan myös Santra-yhteyden käyttäjiä, koska saavutettavien tehokkuushyötyjen kannalta on yhdentekevää, käyttääkö kantaja Santra-yhteyttä vai asiointiliittymää.

Alennettua maksua asiointiliittymän käyttäjille voidaan perustella myös sillä, että sen kautta vireillepanuissa asioissa kantaja tekee käytännössä suuren osan tuomioistuimen työstä syöttäessään vaatimukset järjestelmään siten, että ne ovat suoraan luettavissa Tuomas-järjestelmästä ja siirrettävissä sekä haasteeseen että tuomioon. Vaikka tuomioistuimen suoritteiden hinnoitteluun ei sovelleta kustannusvastaavuuden periaatetta, on kohtuullista, että kantajat saavat osan siitä hyödyistä, jonka he asiointiliittymää käyttämällä tuottavat valtiolle. Viime kädessä alemmat kustannukset koituvat myös velallisille säästökiksi.

Oikeudenkäyntimaksun jälkikäteisestä perinnästä ehdotetaan tehtäväksi poikkeus asiointiliittymän kautta vireillepantujen riita-asioiden suhteen siten, että niissä oikeudenkäyntimaksu perittäisiin pääsääntöisesti asian vireillepanon yhteydessä. Asiaa ei otettaisi käsittelyyn, ellei oikeudenkäyntimaksua maksettaisi.

Oikeudenkäyntimaksun perimisellä etukäteen olisi kolme etua jälkikäteiseen maksuun verrattuna. Ensinnäkin se estäisi haastehakemuksen toimittamisen helpottumisen mukanaan tuomia haittoja: velvollisuus maksaa heti edistäisi vakaata harkintaa ennen asian vireillepanoa ja vähentäisi halukkuutta jättää haastehakemuksia häirintätarkoituksessa. Toisekseen veloittamalla oikeudenkäyntimaksu ennen asian käsittelyä välttyttäisiin silta ongelmalta, että oikeudenkäyntimaksua jouduttaisiin kantajan maksukyvyttömyyden tai -haluttomuuden takia myöhemmin perimään ulosottoimin. Kolmanneksi oikeudenkäyntimaksun etukäteinen perintä olisi käytännöllistä kantajan kannalta, koska kir-

jauduttuaan pankkitunnuksillaan asiointiliittymään oikeudenkäyntimaksun maksaminen olisi vaivatonta.

Maksun jälkikäteinen perintä koontilaskulla Santra-yhteyden käyttäjiltä on järkevä käytäntö, jota ehdotuksilla ei olisi tarkoitus muuttaa. Oikeudenkäyntimaksun etukäteinen perintä koskisi ainoastaan asiointiliittymän kautta haastehakemuksensa toimittavia kantajia.

Jos kantaja toimittaisi haastehakemuksensa väärään tuomioistuimeen, mutta peruuttaisi kanteensa ennen haasteen tiedoksiantoa, oikeudenkäyntimaksu voitaisiin palauttaa kantajalle.

Edellä käsitellyt riidattomia velkomusasioita koskevat ehdotukset edellyttävät muutoksia oikeudenkäyntikuluausetuksen mukaisiin oikeudenkäyntikulukorvausten taksoihin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa. Taksat sisältävät nykyisin muun muassa oikeudenkäyntimaksun.

Muutoksia oikeudenkäyntikuluausetukseen tulisi tehdä siten, etteivät sen mukaiset taksat sisältäisi oikeudenkäyntimaksua, vaan kulloinkin perittävä oikeudenkäyntimaksu lisättäisiin vaadittaessa taksoihin. Kantajalla olisi asetuksella määritellyn taksan lisäksi oikeus saada vastaajalta korvaus maksamastaan oikeudenkäyntimaksusta. Oikeudenkäyntimaksun erottaminen muusta kulutaksasta mahdollistaa sen, että alennettu oikeudenkäyntimaksu tulee vastaajan eduksi, kun kantaja on päässyt alennuksesta osalliseksi toimittamalla haastehakemuksensa käräjäoikeudelle asiointiliittymän kautta. Muutos merkitsisi sitä, että vastaaja hyötyisi, jos kantaja maksaisi jollakin perusteella oikeudenkäyntimaksua tavanomaista vähemmän.

Oikeudenkäyntimaksun tavoin myös asetuksessa säädetyt oikeudenkäyntikulutaksat säädettäisiin vastaamaan tämän hetkistä elinkustannusindeksiä.

Tämän esityksen liitteenä ovat luonnokset tuomioistuinmaksuasetuksen 11 §:n ja oikeudenkäyntikuluausetuksen 3 §:n muuttamisesta.

Näillä ehdotuksilla pyritään saavuttamaan summaaristen asioiden käsittelyn tehostamista koskevia tavoitteita. Esityksen haittapuolena voidaan nähdä se, että summaariset asiat ovat massa-asioita, joiden käsittelyn ja ratkaisemisen tulisi olla yksinkertaista. Oikeu-

denkäyntimaksujen ja kulukorvausten porrastaminen lisää käsittelijöiden työmäärää ja myös virheiden mahdollisuutta.

Oikeudenkäyntimaksun periminen julkisia hankintoja koskevissa asioissa

Julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmän kehittämistä pohtinut työryhmä on esittänyt, että oikeudenkäyntimaksujen määräämistä koskevaa sääntelyä tulisi uudistaa siten, että maksu tulisi määrättäväksi riippumatta hankinta-asian käsittelyn lopputuloksesta.

Näin ollen tuomioistuinmaksulain 3 §:n 3 momentista poiketen hankintalain sekä erityisalojen hankintalain soveltamisalaan kuuluvissa muutoksenhakuasioissa perittäisiin markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa tuomioistuinmaksulain 3 §:n 1 momentin mukaisesti oikeudenkäyntimaksu myös silloin, kun muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiassa ratkaisua tai muutoksenhakuasia jää tutkimatta. Tästä säädettäisiin uudessa 3 a §:ssä.

Lisäksi tuomioistuinmaksulain 3 §:n 2 momenttia tulisi muuttaa siten, että markkinaoikeuden evätessä hankintalain mukaisen käsittelyluvan, perittäisiin puolet säädetyistä oikeudenkäyntimaksusta.

Oikeudenkäyntimaksun määräämiskäytännön laajentaminen voi saltaan myös vähentää täysin perusteettomien valitusten tekemistä markkinaoikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Summaariset asiat

Summaaristen asioiden määrä on ollut runsaassa nousussa viimeisten vuosien aikana. Vuonna 2007 käräjäoikeuksissa käsiteltiin yli 190 000 ja vuonna 2008 yli 230 000 summaarista asiaa. Vuonna 2009 on käräjäoikeuksiin saapunut ennätysmäärä summaarisia asioita eli yli 310 000 kappaletta. Keskimääräinen taso 2000 luvulla on kuitenkin ollut

vain puolet tästä eli reilu 150 000 summaarista asiaa vuodessa.

Viime vuosina summaarisista asioista noin 65 % on laitettu vireille suoraan kärjäoikeuden sähköiseen järjestelmään perintätoimistojen käytössä olevan Santra-yhteyden välityksellä. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä pohtinut työryhmä on mietinnössään arvioinut, että sähköisesti vireillepantujen summaaristen asioiden määrä saataisiin sähköisen asiointiliittymän käyttönotolla nousemaan 95 %:iin.

Edellä esitetyt asiamäärät ja sähköisen asiointin lisäämistavoitteet huomioon ottaen oikeudenkäyntimaksun alentamisesta valtiolle aiheutuva tulojen menetys vaihtelee 2,7 miljoonan euron ja 5,6 miljoonan euron välillä riippuen siitä, minkälaiseksi summaaristen asioiden määrä tasoittuu lamakauden jälkeen. Ottaen huomioon sen, että kärjäoikeudessa käsiteltävien velkomusasioiden määrä saattaa sähköisen asiointin myötä jonkin verran lisääntyä, lienee realistisena asiamääränä pidettävä noin 200 000 velkomusasiaa vuosittain, jolloin oikeudenkäyntimaksun alentamisen seurauksena valtion tulot vähentyisivät noin 3,6 miljoonaa euroa vuodessa. Oikeudenkäyntimaksujen tarkistuksella arvioidaan lisättävän valtion tuloja 319 000 euroa vuodessa. Tuomioistuintulojen vähentymä olisi muutokset huomioon ottaen noin 3,3 miljoonaa euroa vuodessa.

Laskelma perustuu siihen, että 95 %:ssa summaarisista asioista perittäisiin oikeudenkäyntimaksua 60 euroa ja vain 5 %:ssa korkeampi eli 80 euron oikeudenkäyntimaksu sen sijaan, että tällä hetkellä kaikissa summaarisissa asioissa peritään 79 euron oikeudenkäyntimaksu. Valtion tulojen vähentymistä laskettaessa on siten huomioitu se seikka, että oikeudenkäyntimaksua tullaan korottamaan rahan arvon nousua vastaavaksi.

Toisaalta valtion menojen voidaan olettaa laskevan asiointiliittymän käytön ennustetun yleistymisen myötä. Säästöä syntyy ennen muuta siitä, ettei kärjäoikeuksien enää tarvitsisi syöttää haastehakemusten sisältämiä tietoja Tuomakseen. Oikeudenkäyntimaksun periminen asiointiliittymän kautta etukäteen vapauttaisi kärjäoikeudet aikaa vievästä jälkikäitelaskutuksesta. Myös toimituskirjan tulostamisesta, allekirjoittamisesta ja postit-

tamisesta luopuminen säästäisi kärjäoikeuksien henkilöresursseja.

Valtiolle aiheutuisi säästöjä ensinnäkin kansliahenkilökunnan työ määrän vähentymisenä, kun haastehakemuksia ei tarvitsisi erikseen kirjata Tuomas-järjestelmään. Työryhmämietinnössä OM 2006:15 on arvioitu, että kärjäoikeuksissa säästyisi arviolta noin 50 henkilötyövuotta, jos konekielisten haastehakemusten osuus kaikista haastehakemuksista nousisi 95 prosenttiin mietinnön aikaisesta noin 46 prosentin osuudesta. Tämä vastaisi noin 1,6 miljoonan euron vuosittaisia palkkamenoja. Henkilötyövuosien säästö olisi linjassa valtioneuvoston kehyspäätoöksessä (VM 5/214/2005) asetetun tehokkuustavoitteen kanssa. Henkilötyövuosiin kohdistuvien säästöjen lisäksi sähköisen asiointin kehittäminen ehdotetusti vähentäisi myös muun muassa kärjäoikeuksien työtiloihin ja työväliseisiin kohdistuvia toimintamenoja, joiden määrä on ollut vähintään 2,5 miljoonaa euroa vuodessa.

Tilanne on työryhmämietinnön valmistumisen jälkeen oleellisesti muuttunut. Vuonna 2006 esitetty arvio on ylimitoitettu ottaen huomioon sen, että summaaristen asioiden määrä on vuonna 2009 ollut yli kaksinkertainen vuoteen 2005 verrattuna. Asiamäärät ovat edelleen kasvussa.

Lisäksi on otettava huomioon, että sähköisen asiointin käyttöönotto tulee ainakin ensimmäisenä vuonna lisäämään kärjäoikeuden henkilöstön koulutuksen ja asiakkaille annettavan järjestelmän käyttöön liittyvän neuvonnan tarvetta.

Jotta sähköisellä asiointilla voidaan päästä sillä tavoiteltuun kärjäoikeuksien tehokkuuden lisääntymiseen ja jotta käsittelyaikoja voidaan lyhentää tai edes säilyttää nykyisellä tasollaan, ei henkilötyövuosien vähentäminen työryhmämietinnössä esitetyllä tavalla ole ainakaan lyhyellä aikavälillä mahdollista. Summaaristen asioiden sähköisellä käsittelyllä saavutettavat säästöt rajoittunevatkin siihen, ettei lisähenkilöstön palkkaaminen velkomusasioiden käsittelemiseksi ole tarpeellista asiamäärien kaksinkertaistumisesta huolimatta. Asiamäärien kehittämistä sekä niiden vaikutuksia henkilöstötarpeeseen tullaan seuraamaan ja toimintoja kehittämällä pyritään lisäämään tuottavuutta.

Hankinta-asiat

Esityksen johdosta asianosaisilta perittäisiin jatkossa hankinta-asioissa oikeudenkäyntimaksu markkinaoikeudessa ja korkeimmasa hallinto-oikeudessa myös tilanteessa, jossa valitus sen peruuttamisen johdosta poistettaisiin tuomioistuimen käsittelystä pääasiasta ratkaisua antamatta tai asia jätetään tutkittamatta. Oikeudenkäyntimaksun suuruus (223 euroa) huomioon ottaen taloudelliset vaikutukset jäisivät vähäisiksi. Jos tuomioistuin antaa ratkaisun oikeudenkäyntikuluista, muutoksenhakijalla olisi mahdollisuus saada oikeudenkäyntimaksu korvatuksi vastapuolelta tuossa yhteydessä.

Markkinaoikeuden hylätessä puitejärjestelyyn perustuvassa hankinnassa käsittelylupaa koskevan hakemuksen oikeudenkäyntimaksua perittäisiin puolet oikeudenkäyntimaksusta. Tämä vastaisi maksua, joka peritään kun valituslupa jätetään myöntämättä. Puitejärjestelyyn perustuvista hankinnoista haetaan muutosta markkinaoikeudessa harvoin, joten taloudellisten vaikutusten arvioidaan tältäkin osin olevan vähäisiä.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Oikeudenkäyntimaksun alentamisella pyritään lisäämään sähköistä asiointia summaarisissa asioissa ja siten tekemään saatavien perinnästä nykyistä joustavampaa, edullisempaa ja helpompaa. Käsittelymaksun alentaminen pienentäisi kantajan kuluja. Ehdotukset olisivat myös vastaajien etujen mukaisia. Koska kantajalla on oikeus saada korvaus oikeudenkäyntikuluistaan vastaajalta, oikeudenkäyntimaksun alentaminen merkitsisi vastaajan oikeudenkäyntikuluvastuun pienentymistä. Siten asiointiliittymän laaja käyttö olisi myös vastaajien edun mukaista.

Ehdotettujen muutosten edut saattaisivat lisätä kanteiden lukumäärää. Tällä ei voida kuitenkaan ajatella olevan erityisen haitallisia yhteiskunnallisia vaikutuksia, koska tuomioistuinten olisi yhä tutkittava vaatimusten perusteiden oikeellisuus samalla tavalla kuin ennen. Lisäksi oikeudenkäyntimaksun periminen haastehakemuksen toimittamisen yhteydessä estäisi tehokkaasti kanteiden pane-

minen vireille puhtaasti häirintätarkoituksessa.

5 Asian valmistelu

Tämä hallituksen esitys on laadittu virkatoimena oikeusministeriön oikeushallinto-osastolla oikeudenkäyntimaksun muuttamista koskevan kolmen eri työryhmämietinnön pohjalta. Tässä esityksessä on yhdistetty näissä mietinnöissä ehdotetut muutokset tuomioistuinmaksulakiin ja koottu ne tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi.

5.1 Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen on aloitettu vuonna 2006, kun oikeusministeriö asetti 16 päivänä tammikuuta 2006 työryhmän selvittämään riidattomia saatavia koskevien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä. Työryhmän tehtävänä oli tehdä valmistelutyö ja ehdotukset sen ratkaisemiseksi, säilytetäänkö riidattomien velkomusasioiden käsittely myös jatkossa tuomioistuimissa vai siirretäänkö ne muualle ratkaistavaksi. Jos ne säilytetään tuomioistuimien ratkaistavana, työryhmän tuli tehdä ehdotukset nykyjärjestelmän kehittämiseksi ja valmistella mahdollisuutta keskittää niiden käsittely vain osaan tuomioistuimista (ks. OM 2006:15). Työryhmän työssä kuultujen tahojen lausunnoista on julkaistu tiivistelmä (OM 2007:5).

Näiden asiakirjojen perusteella asiaa on jatkovalmisteltu oikeusministeriön 15 päivänä huhtikuuta 2008 asettamassa työryhmässä, jonka tehtäväksi annettiin muun ohella laatia ehdotus riidattomien velkomusasioiden sähköisen asioinnin ja asianhallinnan kehittämiseksi ja sen käyttöönottamiseksi. Tavoitteena oli edellä mainitun oikeusministeriön työryhmämietinnön ehdotusten ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta selvittää sääntelytarve ja tehdä tarvittaessa ehdotus ainakin sähköisen vuorovaikutteisen asioinnin ja oikeudenkäyntimaksun perimisen mahdollisesti edellyttämistä säännöksistä (ks. OM 2009:7).

Mietinnöissä on esitetty riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä siten,

että ne olisivat kokonaan käsiteltävissä sähköisesti haastehakemuksen toimittamisesta aina yksipuolisen tuomion täytäntöönpanoon saakka.

Jotta summaarisen asian koko käsittelyketju voitaisiin sähköistää, riidattomien velkomusasioiden kehittämistä pohtineen työryhmän ehdotuksen mukaan sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:ää on muutettava siten, että myös käräjäoikeuden ratkaisusta annettava toimituskirja voidaan allekirjoittaa sähköisesti.

Sähköisen asioinnin käytön lisäämiseksi mainitussa työryhmämietinnössä on ehdotettu, että oikeudenkäyntikulmaksu alennetaan 59 euroon nykyisestä 79 eurosta niissä asioissa, joissa asia on pantu vireille käyttämällä sähköistä asiointiliittymää.

Tässä yhteydessä on ehdotettu tehtävän edellä esitetty poikkeus oikeudenkäyntimaksun jälkikäteisestä perinnästä asiointiliittymän välityksellä toimitettavien haastehakemusten kohdalla.

5.2 Julkisten hankintojen oikeussuojajärjestelmän kehittäminen

Oikeusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö (sittemmin työ- ja elinkeinoministeriö) asettivat 30 päivänä marraskuuta 2007 työryhmän valmistelemaan julkisten hankintojen oikeussuojakeinojen uudistamista (JUHO- työryhmä). Työryhmän tehtävänä oli selvittää julkisten hankintojen oikeussuojakeinojen uudistamistarpeet. Tavoitteena oli, että julkisten hankintojen oikeussuojakeinojen käyttöedellytykset olisivat selkeitä ja että oikeussuojakeinot johtaisivat sisällöllisesti ja ajallisesti tehokkaaseen asioiden käsittelyyn hankintamenettelyyn osallistuvien oikeussuojan ja hankintayksiköiden toimintaedellytysten turvaamiseksi. Työryhmän toimikausi päättyi 31 päivänä joulukuuta 2009, mutta se jatkoi työtään vielä tammikuun 2010.

Työryhmän valmistelutyö eteni vaiheittain siten, että ensimmäisessä vaiheessa valmistelussa keskityttiin oikeussuojadirektiivin kansalliseen täytäntöönpanoon tarvittaviin lainsäädäntötoimenpiteisiin. Työryhmän työ päättyi 1 päivänä helmikuuta 2010 annettuun loppumietintöön, johon sisältyivät työryhmän toimenpide-ehdotukset, joita ei ehdotettu teh-

täväksi oikeussuojadirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä. Työryhmän muu valmisteluaineisto on kuvattu oikeussuojauudistusta koskevassa hallituksen esityksessä HE 190/2009 vp, jossa esitetyt lakimuutokset ovat tulleet voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2010 (lait 321—323/2010).

Työryhmän loppumietinnön (OM 2010:6) lainsäädäntöehdotukset koskivat hankinnan keskeyttämistä, hankinta-asioiden julkisuus-sääntelyä ja hankinta-asioiden oikeudenkäyntimaksujen sääntelyä. Tähän esitykseen on liitetty mainitun mietinnön ehdotukset oikeudenkäyntimaksua koskevilta osin. Mietintö on ollut lausuntokierroksella ja pääosa lausunnonantajista puoltaa työryhmän ehdotusta oikeudenkäyntimaksun määräämistä koskevan sääntelyn uudistamista siten, että maksu tulee määrättäväksi riippumatta hankinta-asian lopputuloksesta.

6 Riippuvuus muista esityksistä

6.1 Toimituskirjan koneellinen allekirjoittaminen

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä pohtinut työryhmä on mietinnössään (OM 2009:7) esittänyt, että sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 20 § muutetaan siten, että myös toimituskirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Tämä muutos luo pohjan velkomusasioiden sähköiselle asioinnille sekä sen tehostamiseksi tässä esitetulle oikeudenkäyntimaksun porrastamiselle. Se mahdollistaa sen, että käräjäoikeus voisi antaa toimituskirjan kantajalle asiointiliittymän kautta. Säädosmuutos on siten edellytyksenä velkomusasioiden sähköisen asioinnin toteuttamiselle. Sen valmistelun ja voimaantulon on tarkoitus kulkea käsi kädessä puheena olevan oikeudenkäyntimaksun määrän muuttamista koskevan esityksen kanssa.

Toimituskirjan koneellista allekirjoitusta koskeva muutosesitys valmistellaan samassa yhteydessä muiden kyseiseen lakiin tehtävien sähköistä tiedoksiantoa koskevien muutosehdotusten kanssa (OM 13/42/2009). Puheena oleva oikeudenkäyntimaksun muuttamista koskeva esitys on siten riippuvainen tuon esityksen toteutumisesta.

6.2 Tiedoksiantomenettelyiden kehittäminen

Lait oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta (362—363/2010) ovat tulleet voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2010. Laeilla säädetään puhelintiedoksianto yleiseksi tiedoksiantotavaksi kaikissa yleisissä tuomioistuimissa. Puhelimitse voidaan antaa tiedoksi myös haaste riidattomassa velkomusasiassa. Laissa säädetään puhelintiedoksiannon toimittamisen edellytyksistä ja menettelystä siinä. Myös muiden sähköisten välineiden käyttöä tiedoksiannoissa laajennetaan. Haastemiestiedoksiannon toissijaisuutta korostetaan.

Kustannusvastaavuuden toteuttamiseksi ja osapuolten aktiivisuuden lisäämiseksi tiedoksiantomenettelyjen kehittämistä pohtinut työryhmä on mietinnössään OM 2009:3 ehdottanut, että kirjallisessa valmistelussa päättyvän riita-asian käsittelystä perittävä oikeudenkäyntimaksu porrastettaisiin tiedoksiantotavasta riippuen. Siten tapauksissa, joissa haaste on toimitettu vastaajalle haastemiestiedoksiannolla, perittäisiin muita tiedoksiantotapoja korkeampi maksu. Tätä ehdotusta ei ole annettu eduskunnalle tiedoksiannon kehittämistä koskevan hallituksen esityksen (HE 123/2009 vp) yhteydessä, koska on pidetty tärkeänä, että se sidotaan jatkovalmistelussa muihin oikeudenkäyntimaksua koskeviin ehdotuksiin.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä koskevassa jatkovalmistelussa on arvioitu, että ei ole tarkoituksenmukaista luoda liian montaa oikeudenkäyntimaksun porrastusta. Oikeudenkäyntimaksun määrän sitominen sekä haasteen vireilletulo- että tiedoksiantotapaan on arvioitu olevan liian raskas menettely, koska se todennäköisesti lisääsi käräjäoikeuksien työtä eikä johtaisi sähköisellä asioinnilla tavoiteltavaan summaaristen asioiden käsittelyn tehostumiseen. Tässä esityksessä on siten luovuttu esittämästä oikeudenkäyntimaksun porrastamista haasteen tiedoksiantotavan perusteella.

Sen sijaan vireillä olevalla haastemiesten kokonaispalkkausta koskevalla uudistuksella tulee olemaan vaikutuksia haastemiestiedoksiantoa kevyempien menettelytapojen käytön edistämiseksi. Sen on arvioitu kannustavan käräjäoikeuksia tiedoksiantotapojen käytön keventämiseen. Kokonaispalkkausjärjestelmään siirtyminen ja toteutunut käräjäoikeus-uudistus saattavat johtaa nykyisin hajanaisten tiedoksiantokäytäntöjen sekä toimintakulttuurin yhtenäistymiseen ja siten vähentää haastemiestiedoksiantojen määrää. Näillä uudistuksilla on todennäköisesti suurempi vaikutus haastemiestiedoksiantojen määrään kuin asianosaisten kulukannustimeen perustuvalla aktiivisuudella.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

3 §. Oikeudenkäyntimaksu. Pykälässä säädetään oikeudenkäyntimaksun suuruudesta tuomioistuimissa, oikeudenkäyntimaksun perimättä jättämisestä ja tilanteista, joissa oikeudenkäyntimaksu peritään alennettuna.

Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin siten, että siinä säädetty oikeudenkäyntimaksut korotetaan rahan arvon muutosta vastaavasti. Muut säännökseen tehtävät muutokset suhteutetaan näihin korotettuihin euromääriin.

Lain *1 momenttia* muutettaisiin lisäksi siten, että oikeudenkäyntimaksun suuruuden säädettäisiin olevan 25 prosenttia muita kirjallisessa valmistelussa kärjäoikeudessa päätyviä riita-asioita halvempi niissä yksipuolisella tuomiolla ratkaistavissa riita-asioissa, joissa kantaja panee kanteen vireille toimittamalla oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisen haastehakemuksen suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään. Tämä tarkoittaisi sitä, että asiaa koskeva haaste on tullut toimittaa kärjäoikeudelle riidattomien velkomusasioiden käsittelyä varten perustettavan asiointiliittymän tai jo käytössä olevan Santra-yhteyden kautta.

Rahan arvon muutokseen suhteutettuna alemman oikeudenkäyntimaksun määrä olisi 60 euroa. Muut oikeudenkäyntimaksut pysyisivät ennallaan, mutta ne suhteutettaisiin nykyiseen rahan arvoon.

Niissä summaarisissa asioissa, jotka on pantu vireille muulla tavoin eli ns. paperisella haastehakemuksella, oikeudenkäyntimaksu vastaisi nykyistä kirjallisessa valmistelussa päätyvää oikeudenkäyntimaksun määrää eli rahan arvon nousua vastaavasti korotettuna se olisi jatkossa 80 euroa.

Jos kantajan riidattomaksi ennakoi riita-asia muuttuisi prosessin kuluessa riitaiseksi, oikeudenkäyntimaksun suuruus määriteltäisiin jo voimassa olevien säännösten mukaan. Siten oikeudenkäyntimaksu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla haastehakemuksella vireillepannussa riita-asia, joka riitautuu ja jonka käsittely päättyy suullisessa valmistelussa, olisi yhä nykyisen mää-

räinen (rahan arvon nousua vastaavaksi korotettuna 113 euroa).

Pykälän *2 momenttia* muutettaisiin siten, että sitä sovellettaisiin myös hankintalain tarkoittamiin käsittelylupa-asioihin markkinaoikeudessa. Hankintalain 86 §:n 3 momentin mukaan puitejärjestelyyn perustuvaan hankintaan ei saa hakea muutosta valittamalla, jollei markkinaoikeus myönnä asiassa käsittelylupaa. Jos markkinaoikeus hylkää käsittelylupahakemuksen, tulisi perittäväksi puolet pykälän 1 momentissa tarkoitettusta oikeudenkäyntimaksusta. Maksu vastaisi korkeimmassa oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa perittävää oikeudenkäyntimaksua valituslupa-asiaassa tilanteessa, jossa valituslupaa ei myönnetä.

3 a §. Oikeudenkäyntimaksun poikkeukset hankinta-asioissa. Pykälässä säädettäisiin hankintalain ja erityisalojen hankintalain soveltamisalaan kuuluvien muutoksenhakuasioiden oikeudenkäyntimaksujen perimisestä tietyissä tilanteissa. Pykälän mukaan markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa hankinta-asioissa perittäisiin 3 §:n 3 momentista poiketen oikeudenkäyntimaksu, jos muutoksenhakuasia poistetaan tuomioistuimen käsittelystä antamalla ratkaisua pääasiassa tai muutoksenhakuasia jätetään tutkimatta.

Pykälässä käytettäisiin 3 §:n 3 momentin ilmaisusta ”jää sillensä tai raukeaa” poiketen ilmaisua ”poistaa asia käsittelystä antamalla pääasiasta ratkaisua”, joka vastaa hallituksen esityksessä HE 190/2009 vp ja hankintalain 82 §:n 3 momentissa käytettyä ilmaisua. Uusi ilmaisu kuitenkin kattaisi 3 §:n 3 momentin soveltamistilanteet. Hankinta-asiaassa oikeudenkäyntimaksu siis perittäisiin tilanteessa, jossa muussa kuin hankinta-asiaassa maksua ei perittäisi 3 §:n 3 momentin nojalla. Ilmaisulla on tarkoitus kattaa tilanteet, joissa asian käsittely ei etene pääasian ratkaisuun saakka esimerkiksi siitä syystä, että valitus peruutetaan tai hankintayksikkö korjaa hankintapäätöstään hankintaoikaisuna markkinaoikeuskäsittelyn aikana. Tällöin markkinaoikeus voi omasta aloitteestaan poistaa asian käsittelystä, jos valittajan oikeussuojan tarve on päätynyt. Jos markkinaoikeus poistaa asian

käsittelystä, hallintolainkäyttölain (586/1996) 74 §:n 1 ja 2 momentin perusteella markkinaoikeuden on joka tapauksessa annettava ratkaisu vaadituista oikeudenkäyntikuluista. Tällöin muutoksenhakijalla olisi mahdollisuus saada häneltä peritty oikeudenkäyntimaksu korvattavaksi oikeudenkäyntikulujen yhteydessä.

Jos hankintalain tarkoittamassa käsittelylupa-asiassa käsittelylupahakemus peruutetaan tai se jätetään tutkimatta, oikeudenkäyntimaksua perittäisiin lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti puolet 1 momentissa säädetystä maksusta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Edellä esitettyä oikeudenkäyntimaksua vastaava porrastus tulisi tehdä oikeudenkäyntikulusetuksen mukaisesti oikeudenkäyntikulukorvausten taksoihin. Taksat sisältävät nykyisin muun muassa oikeudenkäyntimaksun. Koska oikeudenkäyntimaksu olisi eri suuruisen vireillepanotavasta riippuen, tarkoituksenmukaista olisi muuttaa oikeudenkäyntikulusetusta siten, etteivät sen mukaiset taksat sisältäisi oikeudenkäyntimaksua, vaan kulloinkin perittävä oikeudenkäyntimaksu lisättäisiin vaadittaessa taksoihin. Kantaja voisi tällöin vaatia taksan mukaista kulukorvausta ja lisäksi perittävää oikeudenkäyntimaksua. Tällainen vaatimus täyttäisi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:ssä haastehakemukselta edellytetyn täsmällisyyden. Muunlaisessa asiassa oikeudenkäyntikuluvaatimus olisi yksilöitävä aikaisempaan tapaan.

Oikeudenkäyntimaksun jälkikäteisestä perinnästä ehdotetaan tehtäväksi poikkeus asiointiliittymän kautta vireille pantujen asioiden kohdalla siten, että niissä oikeudenkäyntimaksu perittäisiin pääsääntöisesti asian vireillepanon yhteydessä. Tämä edellyttää tuomioistuimaksuasetuksen (925/2008) muuttamista. Oikeudenkäyntimaksun maksaminen olisi edellytyksenä asian käsittelyyn ottamiselle. Asia tulisi vireille hetkellä, jolloin kantaja on maksanut maksun verkkopankin tai muun yhteyden kautta.

Etukäteinen perintä koskisi ainoastaan asiointiliittymän välityksellä konekielisesti toimitettuja haastehakemuksia. Paperisesti toi-

mitetuissa haastehakemuksissa oikeudenkäyntimaksu perittäisiin nykykäytännön mukaisesti jälkikäteen toimituskirjan toimittamisen yhteydessä. Etukäteinen perintä ei koskisi myöskään Santra-yhteyden käyttäjiä vaan heiltä maksut perittäisiin nykyisen käytännön mukaisesti jälkikäteen toimitettavalla koontilaskulla.

Oikeudenkäyntimaksu voitaisiin palauttaa, jos asiassa ei tuomioistuimaksulain muiden säännösten mukaan perittäisi oikeudenkäyntimaksua. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa asia päättyy haastetta antamatta muusta kuin kantajasta johtuvasta syystä.

Esitysehdotuksen liitteenä on luonnos oikeusministeriön asetukseksi vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetun asetuksen muuttamisesta.

Esitykseen on liitetty myös ehdotus tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:n muuttamisesta.

3 Voimaantulo

Tämä laki ehdotetaan tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Lakiehdotuksessa on siirtymäsäännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tulleista asioista perittäisiin aikaisempien säännösten mukainen oikeudenkäyntimaksu.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Erisuuruisien oikeudenkäyntimaksujen säätäminen eri tavalla vireillepanuille asioille asettaa ne kantajat, joilla ei ole käytössään internetyhteyttä, muita kantajia huonompaan asemaan. Kustannukset saattaisivat samanlaisissa asioissa muodostua erisuuruiseksi riippuen siitä, minkälaiset ovat kantajan tietotekniset valmiudet.

Ihmiset ovat perustuslain 6 §:n mukaan yhdenvertaisia lain edessä. Periaate sisältyy myös kansainvälisiin ihmisoikeussopimuk-

siin, joihin Suomi on sitoutunut. Yhdenvertaisuusperiaatteen ydinsisältöä ovat muun muassa kaikenlaisen syrjinnän kieltä ja ylipäättään vaatimus siitä, että ihmisiä on samanlaisissa asioissa kohdeltava samalla tavoin. Sen sijaan voidaan todeta, että oikeudenkäyntimaksun suuruuden säätäminen riippumaan kanteen vireillepanotavasta ja siten osittain kantajan mahdollisuuksista käyttää tietotekniikkaa sijoittuu sanotun perusoikeuden sisällön reuna-alueelle, johon puuttuminen on vakiintuneen käytännön mukaan hyväksyttävämpää kuin oikeuden keskeisen sisällön muuttaminen.

Sähköistä asiointiliittymää ja Santra-yhteyttä käyttävien kantajien suosimisen aiheuttama epäyhdenvertaisuus kompensoituu osin sillä, että maksuttomia tai hyvin edullisia internetyhteyksiä on yleisesti tarjolla esimerkiksi kirjastoissa. Voidaan myös olettaa, että valtaosa kantajista summaarisissa riita-asioissa on elinkeinonharjoittajia, joilla varsin todennäköisesti on käytössään internetyhteys. Joissakin kärjäoikeuksissa on jo nyt ja muihin voidaan hankkia asiakaspääteitä, joilla kantajat voisivat kärjäoikeuksien henkilökunnan opastuksella laatia haastehakemuksensa asiointiliittymää hyväksi käyttäen.

Vaikkei tuomioistuinten maksuihin pääsääntöisesti sovelleta kustannusvastaavuuden periaatetta, on tässä yhteydessä otettava vielä huomioon, että jos oikeudenkäyntimaksujen suuruudet paperisia ja sähköisiä haastehakemuksia toimittaville kantajille olisivat samat, asiansa sähköisesti vireillepanneet kantajat käytännössä maksaisivat paperisia haastehakemuksia toimittavien kantajien kanteiden käsittelystä aiheutuvia kuluja. Kustannusvastaavuuden periaatteella voidaan siis perustella käsittelymaksujen erisuuruisuutta.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tätä oikeutta rajoitetaan, jollei summaarista velkomusasiaa, kuten ehdotetaan, oteta käsittelyyn ennen oikeudenkäyntimaksun maksamista. Ehdotettu perusoikeuden rajoittaminen on kuitenkin

verrattain vähäinen, koska kantajalla säilyy oikeus saada asiansa vireille toimittamalla paperinen haastehakemus kärjäoikeudelle. Tällöin oikeudenkäyntimaksu on tosin suurempi, mutta se peritään vasta asian käsitteilyn jälkeen.

Julkisia hankintoja koskevien asioiden käsittelystä perittävän oikeudenkäyntimaksun muuttamisella on myös kytkentöjä perustuslain 21 §:ään. Ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytännössä oikeudenkäyntimaksujen tasoa ja perimistä on tarkasteltu ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa turvatuun oikeuteen ("access to justice/access to court") osatekijänä. Kohtuuttoman suuri, yleensä etukäteinen oikeudenkäyntimaksu, joka on asian tutkimisen edellytyksenä voi muodostaa edellä mainitun sopimusmääräyksen rikkomuksen (esimerkiksi Podbielski ja PPU Polpure v. Puola, tuomio 26.7.2005).

Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuimeen pääsyyllä voidaan sinänsä asettaa taloudellisia rajoituksia varsinkin, jos ne liittyvät valituksen tutkimisen edellytyksiin tai jos oikeudenmukaisuus vaatii, että valittajan on annettava vakuus vastapuolen kuluista valitusasteessa. Rajoituksilla täytyy kuitenkin olla hyväksyttävä tavoite ja käytettyjen keinojen tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa. Oikeudenkäyntimaksuja kanteen nostamisen tai valitusten tekemisen yhteydessä ei siten voida pitää itsessään 6 artiklan 1 kappaleen vastaisina. Tällöin on kuitenkin otettava huomioon maksujen määrä kunkin jutun erityisissä oloissa ja asianosaisen maksukyky sekä se, missä vaiheessa oikeudenkäyntiä sellaisia rajoituksia määrätään.

Ehdotuksiin liittyvän tulkinnanvaraisuuden vuoksi on suotavaa, että esitys saatetaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 26 päivänä heinäkuuta 1993 annetun lain (701/1993) 3 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1024/2002, ja
lisätään lakiin uusi 3 a § seuraavasti:

3 §	pääkäsitelyssä	182
<i>Oikeudenkäyntimaksu</i>	markkinaoikeus	226
	työtuomioistuin	226

Riita-, rikos-, alustus- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian sekä hallinto-oikeudessa myös muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään *oikeudenkäyntimaksua* seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa	
korkein oikeus		
— rikosasia	113	
— muu asia	226	
korkein hallinto-oikeus	226	
hovioikeus		
— rikosasia	90	
— muu asia	182	
hallinto-oikeus	90	
käräjäoikeus		
rikosasia ja ulosottolain mukainen muutoksenhakuasia	80	
— yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukainen riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään	60	
— maa-oikeusasia ja muu riita-asia, jonka käsittely päättyy		
— kirjallisessa valmistelussa	80	
— suullisessa valmistelussa	113	
— yhden tuomarin kokoonpanossa toimitetussa pääkäsitelyssä	147	
— täysilukuisessa kokoonpanossa toimitetussa		

Kun ylimääräinen muutoksenhakemus hylätään, kun korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus valituslupa-asiassa ei myönnä valituslupaa taikka kun markkinaoikeus ei julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007) tarkoitetussa käsittelylupa-asiassa myönnä käsittelylupaa, peritään vain puolet 1 momentissa säädetystä maksusta.

3 a §

Oikeudenkäyntimaksun poikkeukset hankinta-asioissa

Edellä 3 §:n 3 momentista poiketen julkisista hankinnoista annetun lain ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalveluiden alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) soveltamisalaan kuuluvassa muutoksenhakuasiassa peritään markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa 3 §:n 1 momentin mukainen oikeudenkäyntimaksu, jos muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiasta ratkaisua tai muutoksenhakuasia jää tutkimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaantullessa vireillä olevan asian käsittelystä peritään lain voimaantulles-

sa voimassa olleiden säännösten mukainen oikeudenkäyntimaksu.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 17 päivänä syyskuuta 2010.

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Tuija Brax*

Laki**tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 26 päivänä heinäkuuta 1993 annetun lain (701/1993) 3 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1024/2002, ja
lisätään lakiin uusi 3 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

3 §

*Oikeudenkäyntimaksu**Oikeudenkäyntimaksu*

Riita-, rikos-, alustus- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian sekä hallinto-oikeudessa myös muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään *oikeudenkäyntimaksua* seuraavasti:

Riita-, rikos-, alustus- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian sekä hallinto-oikeudessa myös muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään *oikeudenkäyntimaksua* seuraavasti:

Tuomioistuin	euroa	Tuomioistuin	euroa
korkein oikeus		korkein oikeus	
– rikosasia	111	– rikosasia	113
– muu asia	223	– muu asia	226
korkein hallinto-oikeus	223	korkein hallinto-oikeus	226
hovioikeus		hovioikeus	
– rikosasia	89	– rikosasia	90
– muu asia	179	– muu asia	182
hallinto-oikeus	89	hallinto-oikeus	90
käräjäoikeus		käräjäoikeus	
– rikosasia ja ulosottolain mukainen muutoksenhakuasia	79	– rikosasia ja ulosottolain mukainen muutoksenhakuasia	80
		– yksipuolisella tuomiolla ratkaistu oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukainen riita-asia, jota koskevat tiedot on toimitettu suoraan käräjäoikeuden tietojär-	60

Voimassa oleva laki

– kirjallisessa valmistelussa	79
– suullisessa valmistelussa	111
– yhden tuomarin kokoonpanossa toimitetussa pääkäsittelyssä	145
– täysilukuisessa kokoonpanossa toimitetussa pääkäsittelyssä	179
markkinaoikeus	223
työtuomioistuin	223

Kun ylimääräinen muutoksenhakemus hylätään taikka kun korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus valituslupa-asiassa ei myönnä valituslupaa, peritään vain puolet 1 momentissa säädetystä maksusta.

Ehdotus

– maa-oikeusasia ja <i>muu</i> riita-asia, jonka käsittely päättyy	
– kirjallisessa valmistelussa	80
– suullisessa valmistelussa	113
– yhden tuomarin kokoonpanossa toimitetussa pääkäsittelyssä	147
– täysilukuisessa kokoonpanossa toimitetussa pääkäsittelyssä	182
markkinaoikeus	226
työtuomioistuin	226

Kun ylimääräinen muutoksenhakemus hylätään taikka kun korkein oikeus tai korkein hallinto-oikeus valituslupa-asiassa ei myönnä valituslupaa *taikka kun markkinaoikeus ei julkisista hankinnoista annetussa laissa (348/2007) tarkoitetussa käsittelylupa-asiassa myönnä käsittelylupaa*, peritään vain puolet 1 momentissa säädetystä maksusta.

3 a §

Oikeudenkäyntimaksun poikkeukset hankinta-asioiden osalta

Edellä 3 §:n 3 momentista poiketen julkisista hankinnoista annetun lain ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalveluiden alalla toimivien yksiköiden hankinnoista annetun lain (349/2007) soveltamisalaan kuuluvassa muutoksenhakuasiassa peritään markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa 3 §:n 1 momentin mukainen oikeudenkäyntimaksu, jos muutoksenhakuasia poistetaan käsittelystä antamatta pääasiasta ratkaisua tai muutoksenhakuasia jää tutkimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Asetusluonnokset

Valtioneuvoston asetus

tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen 11 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (925/2008) 11 § seuraavasti:

11 §

Maksun perintä

Maksuvelvollisen suoritettavaksi määrätty maksu peritään toimituskirjaa tai muuta asiakirjaa luovutettaessa, postiennakolla tai erillisellä laskulla. Jos asia, josta on säädetty perittäväksi vain yksi maksu, siirretään välitoimenpidettä varten toiseen käsittelytilaisuuteen, voidaan maksu periä ensimmäisen käsittelykerran jälkeen.

Riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain mukaisesti käsiteltävästä asiasta peritään maksu sovittelun aloittamista koskevaan pyyntöön annetun ratkaisun yhteydessä.

Maksua laskulla perittäessä ei eräpäivää saa määrätä aikaisemmaksi kuin kolmen viikon eikä myöhäisemmäksi kuin kuuden vii-

kon päähän siitä päivästä, jona lasku annetaan asiakkaalle tai postin kuljetettavaksi.

Maksuvelvollinen voi suorittaa maksun myös etukäteen, jos viranomainen tämän hyväksyy.

Viranomaisen on maksun perinnässä otettava huomioon perimisestä valtiolle aiheutuvat kustannukset ja perimisen todennäköinen onnistuminen. Viranomainen voi valtion kokonaisedun huomioon ottaen luopua vähäisen maksun perimisestä.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisesta riita-asiasta, joka on pantu vireille toimittamalla haastehakemukselta vaadittavat tiedot suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään, voidaan periä oikeudenkäyntimaksu haastehakemuksen jättämisen yhteydessä.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

Oikeusministeriön asetus

vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetun asetuksen 3 ja 4 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriön päätöksen mukaisesti
muutetaan vastapuolen maksettavaksi tuomittavista oikeudenkäyntikuluista oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetun oikeusministeriön asetuksen (1311/2001) 3 § ja 4 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä on 3 § osaksi asetuksessa 682/2010, seuraavasti:

3 §

Tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrä

Vastaajan maksettavaksi vaaditut oikeudenkäyntikulut tuomitaan vaatimuksen mukaisesti. Ne tuomitaan kuitenkin korkeintaan perustaksan tai korkean taksan määräisenä velan pääoman määrän mukaan seuraavasti:

	Velan pääoma 250 euroa tai vähemmän	Velan pääoma yli 250 euroa tai häätö
Perustaksa	134 euroa	168 euroa
Korkea taksa	218 euroa	258 euroa

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin taksoihin lisätään vaadittaessa kantajalta perittävä oikeudenkäyntimaksu.

Jos oikeudenkäyntikuluja ei ole vaadittu, niitä ei tuomita.

4 §

Taksoihin sisältyvät palkkiot ja kulut

Perustaksan ja korkean taksan mukaisiin oikeudenkäyntikuluihin sisältyy palkkio oikeudenkäyntiä varten suoritetuista toimenpiteistä, kuten asian vastaanottamisesta, osoitetietojen tarkistamisesta, rekisteriotteen hankkimisesta, haastehakemuksen laatimisesta ja toimittamisesta tuomioistuimelle. Lisäksi ne kattavat kaikki velkojalle aiheutuneet yleiskulut, kuten vuokran, tietoliikenneyhteys-, postitus- ja kopiointikulut. Lisäksi taksat sisältävät tavanomaiset suoranaiset kulut, kuten mahdollisen arvonlisäveron sekä rekisteriotteesta mahdollisesti perityt maksut.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 _____.

Tämän asetuksen voimaantullessa vireillä olleeseen asiaan sovelletaan tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.